

Davor Kapetanović: Tekstologija kao pristup književnom djelu

dr Turtko Čubelić: Suvremena problematika u nauci o narodnoj književnosti

Hrvoje Juračić: Novi aspekti tretiranja književnog djela

dr Franjo Svec: Držićeva »Mande« prema talijanskoj književnosti

Ljubomir Maštrović: Tragedija »Merope«
Nikica Kolumbić: Jedna hrvatska srednjovjekovna osmeračka »Molitva protiv Turaka«

Krunoslav Pranjić: Problemi proučavanja stila i jezika suvremenih hrvatskih pisaca (bit će odštampano u Jeziku 3, 1962).

Osim toga u plenarnoj su sjednici predavali *dr Ivo Frangeš* (Ljudski i umjetnički značaj književnosti NOB) i *Duško Rokandić* (Stogodišnjica hrvatskog i srpskog kazališta). Za nas je osobito zanimljivo i predavanje »Suvremena hrvatska novela« koje je u literarnohistorijskoj sekciji održao profesor ljubljanskog Filozofskog fakulteta *dr Emil Štampar*, nekadašnji nastavnik zagrebačkog Filozofskog fakulteta.

3. U pedagoškoj sekciji delegati iz Hrvatske održali su ove referate:

Stjepko Težak: Nastavne metode i drugi problemi u vezi s poukama o jeziku

Stanko Dvoržak: Dosadašnja iskustva u nastavi materinskog jezika prema novom nastavnom planu u gimnaziji

Dragutin Rosandić: Njegovanje pismenoga izraza na drugom stupnju školovanja

dr Sreten Živković: Uloga pouka materinskog jezika u školama

dr Turtko Čubelić: Metodika nastave materinskog jezika i književnosti kao suvremeno i autonomno naučno područje

Hrvoje Juračić: Moderna audiovizualna sredstva.

Kao što se po temama i broju referata vidi, hrvatski su delegati dali značajan prilog Trećem slavističkom kongresu. Vrlo su zanimljivi i aktualni i referati delegata iz drugih republika, ali ih ovdje ne donosim ni u popisu zbog oskudice prostora. Veći dio referata bit će i objavljen u stručnoj i naučnoj štampi po pojedinim republikama, jer na žalost nema dovoljno financijskih sredstava da se izda zajednički Zbornik. »Jezik« je neke već i objavio, a nada se da će objaviti još koje.

Na završnoj plenarnoj sjednici izabrana je nova uprava Saveza slavističkih društava na čelu s prof. Dimitrom Mitrevom iz Skoplja. Iz Hrvatske su u upravu izabrani prof. Ljudevit Jonke, prof. Ivo Frangeš i prof. Stanko Dvoržak. Sijelo Saveza bit će iduće dvije godine u Skoplju.

Ljudevit Jonke

PITANJA I ODGOVORI

KEMIČKA ČISTIONA ILI KEMIJSKA ČISTIONICA?

Prije nekog vremena doselio mi se u susjedstvo jedan Mađar, otvorio radnju i upravo nasuprot mojim prozorima stavio ploču s natpisom »BOJADISAONA I KEMIČKA ČISTIONA«.

Dolazak novog majstora neobično je obradovao cijelu ulicu. Ljudi su se radovali što svoja odijela neće više morati da nose na čišćenje čak u drugi kraj grada gdje već otprije postoji jedna čistionica. Žene su pro-

nijele glas da je novi majstor bolji od staroga, a jedna moja sustanarka tvrdi da je on čak i mnogo kulturniji. On se naime svakome klanja, svakoga prima sa smiješkom, uvijek je uredno i pristojno odjeven, i sve, sve je kod njega »kulturnije«. Čak je i naziv njegove radnje mnogo »otmjeniji«. »Kemička čistiona« zvuči mnogo ljepše i »pravičnije je« — čini se mojoj sustanarki — nego »Kemijska čistionica«, kako stoji na radnji staroga majstora.

Možda je novi majstor i bolji i pristojniji, pa čak i kulturniji od staroga, ne znam,

ali o jezičkoj pravilnosti naziva njegove radnje moglo bi se raspravljati. Šta je bolje: kemička čistionica ili kemijska čistionica?

Prvo da riješimo pitanje čistionica — čistionica. Tu se možemo odlučiti bez mnogo dokazivanja. Pravilno je: čistionica. Istina, oblik čistionica (kao i radionica, čitaonica, vježbaonica, gostionica i sl.) vrlo se često čuje u običnom govoru, a možemo ga, nimalo rjeđe, naći i u natpisima. Ali taj oblik nije književan i naša gramatika ne priznaje. Poznato je da se imenice koje označuju mjesto gdje se što radi, tvore od imenske ili glagolske osnove nastavcima: -ara (pekara), -lo (pojilo), -ilo (perilo), -nica (kovačnica), -onica (čitaonica) itd. Nastavak -ona ne postoji u tvorbi ovakvih imenica (v. Brabec-Hraste-Živković: »Gramatika«, izd. 1952, str. 144). Prema tome nepravilan je oblik čistionica. Ta imenica označuje mjesto, to jest radionicu u kojoj se čisti (odijelo i slični predmeti), pa se tvori od osnove glagola čistiti i nastavka -onica. Znači valja pisati i govoriti čistionica (kao i radionica, čitaonica, vježbaonica, učionica, gostionica i sl.).

A sad da vidimo o kakvoj se čistionici radi u našem slučaju! Da li je to kemička ili kemijska čistionica?

Znamo da se masne mrlje sa odijela ne dadu ukloniti mehaničkim sredstvima. One se »izvlače« pomoću raznih kemikalija ili kemijskih (kemijski: kemija) sredstava. Čišćenje pomoću tih sredstava nazivamo kemijskim čišćenjem. Prema tome i radnja u kojoj se vrši kemijsko čišćenje bit će kemijska čistionica.

Oblik kemički (kemička, kemičko) izveden je od imenice kemik, tj. kemičar. Ta imenica označuje čovjeka koji se bavi kemijom, kome je kemija predmet naučnog istraživanja, ili pak struka. Prema tome bi kemička čistionica bila radionica u kojoj rade kemici, tj. kemičari. U našem slučaju nema govora ni o kakvim kemičarima. Moj susjed Mađar obični je čistač mrlja, ili ljepše rečeno — majstor za kemijsko čišćenje. Znači, naziv *kemička čistionica* nije ispravan, pa ga ne bi trebalo ni upotrebljavati, bez obzira na to što se nekima čini »otmjenijim« od naziva *kemijska čistionica*.

I na kraju valja istaći da se u našim istočnim krajevima govori i piše hemiska čistionica (hemijska mjesto kemijska stoji prema grčkom izvoru). I taj se oblik po novom pravopisu može slobodno upotrebljavati, ali samo kao *hemijska* (sa j!) *čistionica*, a ne hemička čistionica, hemiska čistionica ili u kojoj drugoj kombinaciji.

Milan Šipka

O GLAGOLU CRPSTI I O DRUGIM GLAGOLIMA PRVE VRSTE KOJI IZUMIRU

U jednom našem dnevniku (Vjesnik) pročitao sam 29. I na 3. strani ovu rečenicu:

Svoje poglede crpjela sam iz razgovora, iz naše realnosti. U toj me rečenici iznenadio oblik *crpjela*. Otkud on autoru i je li pravilan?

Odgovorit ćemo odmah na drugi dio pitanja. Taj oblik nije pravilan. Prvo, jer nije nigdje potvrđen u narodnom govoru ni u književnom jeziku. I drugo, jer takav oblik ne odgovara značenju koje glagol treba da ima u rečenici. A evo zašto:

Glagoli koji se svršavaju na *-jeti* obično kazuju stanje subjekta, kazuju da se ono što korijen znači zbiva sa subjektom, pa se on time mijenja (*bijeljeti*, *opustjeti*, *gorjeti*, *hladnjeti*, *svjetjeti*) ili naprosto traje u tom stanju (*šutjeti*, *trpjeti*, *živjeti*). U našoj rečenici glagol nema takvo značenje. U njoj on kazuje da je subjekt aktivan, ili, tačnije, da je bio aktivan, da je nešto izvršio. Takvi glagoli, osobito ako se izvode od istoga korijena od kojega i oni o kojima smo upravo govorili, imaju infinitiv na *-iti*: *opustiti* (*što*), *bijeliti* (*što*), *oživiti* (*koga*).

Prema tome bi naš glagol, kao glagol radnje, trebao da glasi *crpiti*, *crpim*, *crpio*, *crpila*. Takav se oblik zaista i nalazi ponegdje u narodnim govorima, pa i u književnom govornom jeziku. Ali još uvijek taj novi oblik, nastao analogijom, nije, pogotovu u biranijem jeziku, istisnuo stari i pravilni, historijski opravdan oblik *crpsti*, *crpem*, *crpao*, *crpla*. Stoga novi Pravopis i odbija taj oblik i upućuje čitaoca da je